

Cuadernos de Dirección Aseguradora

137

**La Previsió Social
Complementaria a l'Empresa**

**Máster en Dirección de Entidades
Aseguradoras y Financieras**

UNIVERSITAT DE BARCELONA

137

**La Previsió Social
Complementaria a l'Empresa**

Estudi realitzat per: Joan Prat Rifà
Tutor: Román Fraile Fraile

**Tesis del Curs de Postgrau en Direcció Tècnica
d'Assegurances Personals i Plans de Pensions**

Curso 2003/2004

Cuadernos de Dirección Aseguradora es una colección de estudios que comprende las tesis realizadas por los alumnos del Máster en Dirección de Entidades Aseguradoras y Financieras de la Universidad de Barcelona desde su primera edición en el año 2003. La colección de estudios está dirigida y editada por el Dr. José Luis Pérez Torres, profesor titular de la Universidad de Barcelona, y la Dra. Mercedes Ayuso Gutiérrez, catedrática de la misma Universidad.

Esta tesis es propiedad del autor. No está permitida la reproducción total o parcial de este documento sin mencionar su fuente. El contenido de este documento es de exclusiva responsabilidad del autor, quien declara que no ha incurrido en plagio y que la totalidad de referencias a otros autores han sido expresadas en el texto.

Presentació

La elecció de la “Previsió Social Complementaria a Espanya” com a tema per desenvolupar la meva tesina és degut a que aquest tema està de plena actualitat i en constant canvi, així com per la importància econòmica i social d’aquesta matèria.

Tot i que l’exteriorització dels compromisos per pensions sigui un procés acabat, això no vol dir que la previsió social perdi la seva importància de futur, ja que la previsió social complementaria és una eina de negociació col·lectiva, en la que cada empresa i treballador, en el cas que així ho determini el seu conveni o contracte de treball, serà un tema per discutir-hi, i per tant, el conèixer els mecanismes interns de la previsió social, serà de gran importància per potenciar-la i profunditzar-la, i així arribar a que assoleixi el grau d’importància econòmic i social que té en els països més desenvolupats.

Resum

La previsió social complementaria és el segon pilar de la previsió. Són considerats compromisos per pensions, tots els compromisos establerts per jubilació, invalidesa o mort.

La seva financiació només es pot portar a terme a través dels plans de pensions, les assegurances col·lectives d'entitats asseguradores o mutualitats de previsió social.

Per dissenyar un bon sistema de previsió social hem de conèixer concretament el compromís que ha d'assolir la empresa amb els seus treballadors i analitzar els instruments que millor puguin portar-la a terme.

En un context genèric, parlariem de previsió social, qualsevol activitat que es pugui portar a terme per complementar la previsió social de la Seguretat Social o col·lectiva a través de les empreses.

Resumen

La previsión social complementaria es el segundo pilar de la previsión. Son considerados compromisos por pensiones, todos los compromisos establecidos por jubilación, invalidez o muerte.

Su financiación solo se puede realizar a través de los planes de pensiones, los seguros colectivos de entidades aseguradoras o mutualidades de previsión social.

Para diseñar un buen sistema de previsión social hemos de conocer concretamente el compromiso que tiene que alcanzar la empresa con sus trabajadores y analizar los instrumentos que mejor puedan llevarla a cabo.

En un contexto genérico, hablaremos de previsión social, cualquier actividad que se puede realizar para complementar la previsión social de la Seguridad Social o colectiva a través de las empresas.

Summary

The Complementary Social Forecast is the second pillar of the Social Forecast. All the retirement, disability or death compromises are considered compromises in pension.

Their financing only can be possible through the pension plans, collective insurances from the insurance companies or mutual benefit societies of social forecast.

If we want to design the best social forecast system we have to take into account the compromise of the companies with their employees and analyse the instruments are better to do.

Generally speaking, a social forecast system is that kind of activity which can replace the Public Social Forecast or collective way.

Índex

1. Situació de la Previsió Social a Espanya	9
1.1. Algunes Xifres	9
1.2. Balanç de la exteriorització de compromisos	11
2. Compromisos per pensions i negociació col·lectiva	15
2.1. Assegurança Col·lectiva. Plans de Pensions i altres instruments	15
2.2. Tractament fiscal de cada instrument	23
2.3. Comparació dels instruments. Avantatges i Inconvenients	25
3. Aportació definida versus Prestació definida	27
3.1. Pros i Contres	27
3.2. Hi ha algun mètode ideal?	29
4. Conclusions	33
5. Bibliografia	35

La Previsió Social Complementaria a l'Empresa

1. Situació de la Previsió Social a Espanya

1.1. Algunes Xifres

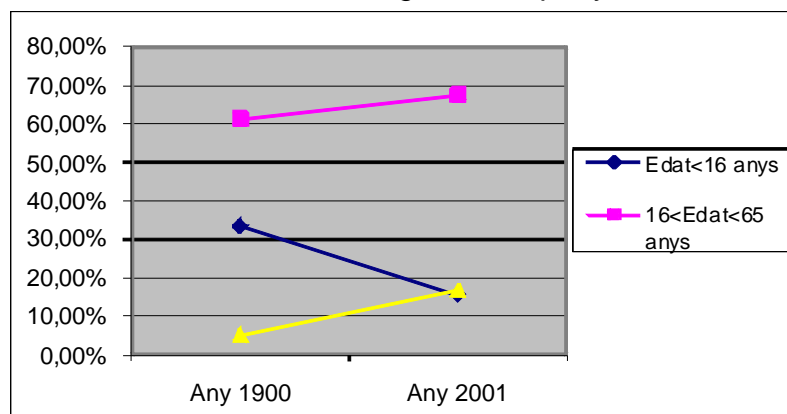
Per definir la previsió social complementaria, hem de fer referència a l'article 41 de la Constitució Espanyola, "Los poderes públicos mantendrán un régimen público de seguridad social para todos los ciudadanos, que garantice la asistencia y prestaciones sociales suficientes ante situaciones de necesidad, especialmente en caso de desempleo. La asistencia y prestaciones complementarias serán libres"

Derivat d'aquesta definició, hem de distingir entre diferents nivells de protecció social:

- 1er Nivell: Seguretat Social Pública obligatòria. (Règim general i règim d'autònoms)
- 2on Nivell: Previsió Social Complementaria, contributiva i professional. (Assegurances Col·lectives i Plans de Pensions de Treball)
- 3er Nivell: Prestacions individual, lliures, complementaries i privades. (Assegurances de Vida, Plans de Pensions Individual, Estalvi privat, etc.)

Analitzant aquests nivells de protecció social, ens trobem en una situació demogràfica preocupant, ja que el percentatge de la població espanyola per grups d'edat inferior a 16 anys, es pot veure una clara tendència a la baixa, d'un 33.52% a l'any 1900 ha passat a 15.70% al 2001, mentre que l'altre grup a comparar, els de més de 65 anys, ha passat d'un 5.20% a un 16.75%, un punt per sobre del grup de menys de 16 anys.

Evolució Demogràfica Espanyola 1900-2001

Font: INESE

En l'estudi dels ingressos mensuals per cotitzacions de la seguretat social son de l'ordre de 4,52 milions d'Euros i les despeses per pensions contributives de 7,86 milions d'Euros, veiem clarament que hi ha un dèficit, si la situació segueix igual,

aquest dèficit no podrà ser suportat pel fons de reserva de les pensions més enllà de l'any 2015.

En resum, veiem que la taxa de fecunditat espanyola és de 1,2 fills per dona, l'esperança de vida s'ha duplicat en un segle i l'edat real de jubilació és inferior a 65 anys, podem dir que si a nivell polític l'estat no hi fa res, el sistema públic de la seguretat social, té un futur molt difícil i complicat.

Es per tot això que l'Estat hi està treballant, aquest treball està plasmat en el Pacte de Toledo que recentment s'ha tornat a redactar, concretament els punts sobre els que tracta el pacte de Toledo són els següents:

- 1- Separació de les fonts de financiació
- 2- Reforç sense límit del fons de Reserva
- 3- Manteniment del poder adquisitiu de les pensions
- 4- Financiació, simplificació e integració de règims especials
- 5- Millora de les bases de cotització
- 6- Cotitzacions orientades al treball
- 7- Modernització de la gestió i augment de la informació al ciutadà
- 8- Millora de la gestió del sistema
- 9- Lluita contra el frau
- 10- Millor proporcionalitat entre pensions i esforç contributiu
- 11- Prolongació de l'edat de jubilació
- 12- Millorar les pensions de orfandat i viduïtat
- 13- Solidaritat i suficiència (repartiment i pensions mínimes)
- 14- Sistemes Complementaris
- 15- Noves formes de treball i desenvolupament professional
- 16- Conciliació de la vida familiar i laboral de la dona
- 17- Dependència
- 18- Atenció a la discapacitat
- 19- Incorporació al mercat laboral de la immigració
- 20- Mecanismes de coordinació en la UE
- 21- Mesures econòmiques i pressupostaries orientades a sostenir el sistema
- 22- Mobilitat de treballadors en la UE

A partir de la Llei 30/95, de 6 de Novembre, Ordenació i Supervisió de les Assegurances Privades, existeix per les empreses l'obligació d'exterioritzar els compromisos de Previsió Social a través de Plans de Pensions o Assegurances Col·lectives de Vida. És a dir, aquesta llei prohibeix expressament a les empreses la cobertura de compromisos per pensions mitjançant la dotació de fons interns que suposin el manteniment per part d'aquestes la titularitat dels recursos constituïts, per tal de donar una major garantia a aquests compromisos.

Estan obligades a exterioritzar totes les empreses residents o establitzades en territori nacional incloses les empreses públiques i entitats públiques, quedant exceptuades només algunes entitats de crèdit, les asseguradores i les societats i agències de valors que si podran mantenir fons interns.

Les empreses hauran de tenir exterioritzats els compromisos per pensions adquirits amb els seus treballadors des de el 17 de Novembre de 2002, a excepció dels premis de Jubilació recollits en convenis supraempresarials (de sector o regionals) que hauran de ser exterioritzats abans del 31 de Desembre de 2004.

En el cas de que una empresa incompleixi la seva obligació d'exterioritzar cometrà una infracció en matèria laboral de caràcter molt greu.

1.2. Balanç de la exteriorització de compromisos

A l'informe del sector assegurador corresponent a l'any 2003, elaborat per la Direcció General d'Assegurances (DGS), durant l'any 2003 el patrimoni gestionat per les assegurances de vida va creixer un 7,5% fins a situar-se en els 107.823 milions d'Euros.

A- Via Assegurança Col·lectiva

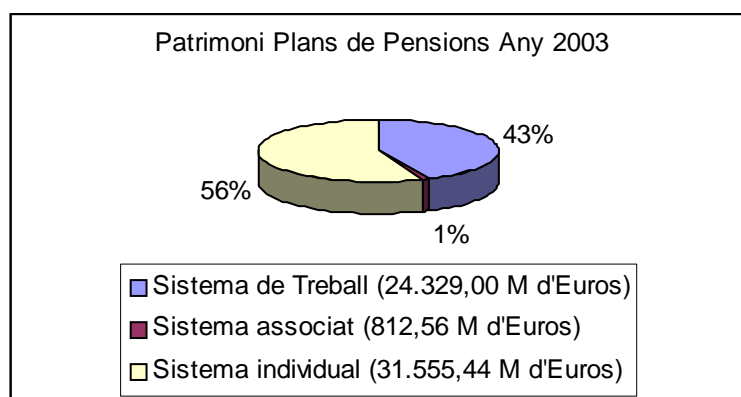
L'evolució de les primes totals van tenir un descens del 14,9 per cent respecte l'any anterior i va sumar un total de 42.500 milions de Euros. Aquesta evolució s'explica amb la finalització al novembre del 2002 del procés d'exteriorització dels compromisos per pensions de les empreses amb els seus treballadors. El règim de exteriorització ha fet que la comparació interanual de finals de 2003 resulti distorsionada pel caràcter excepcional d'aquest procés, que va acumular entre 1999 i 2002 importants creixements anuals de les primes en assegurances col·lectives, que permetien compensar amb les assegurances de vida individual.

En l'any 2003, es van registrar unes primes en el ram de vida de 18.200 milions d'Euros, un 32,3 per cent menys que l'any 2002.

Si analitzem les xifres de l'exteriorització en forma d'assegurança col·lectiva per l'any 2003, varen ser 160.311 empreses, que afectava a 4.790.889 treballadors i un patrimoni de 28.980 milions d'Euros.

B- Via Plans de Pensions

En quant als Plans de Pensions, el seu patrimoni es va situar en l'any 2003 en 56.700 milions d'Euros, un 15,8 per cent més que l'exercici anterior. El 43 per cent del patrimoni, 24.329 milions d'Euros, corresponen al sistema de treball. El 56 per cent restant correspon al sistema individual i 1% als plans associats. El número de participants es situa al voltant dels 7,3 milions, dels que 721.500 ho son de plans de pensions de treball.

Font: Informe Anual DGS

Analitzant les xifres, a l'any 2003 hi han 1.787 Plans de Pensions inscrits en el Registre administratiu, dels quals només 239 son de l'any 2003, (125 de treball, 103 d'individuals i 11 d'associats). El número de partícips és de 7.257.035. (721.542 de treball, 113.314 d'associats i 6.422.179 d'individual).

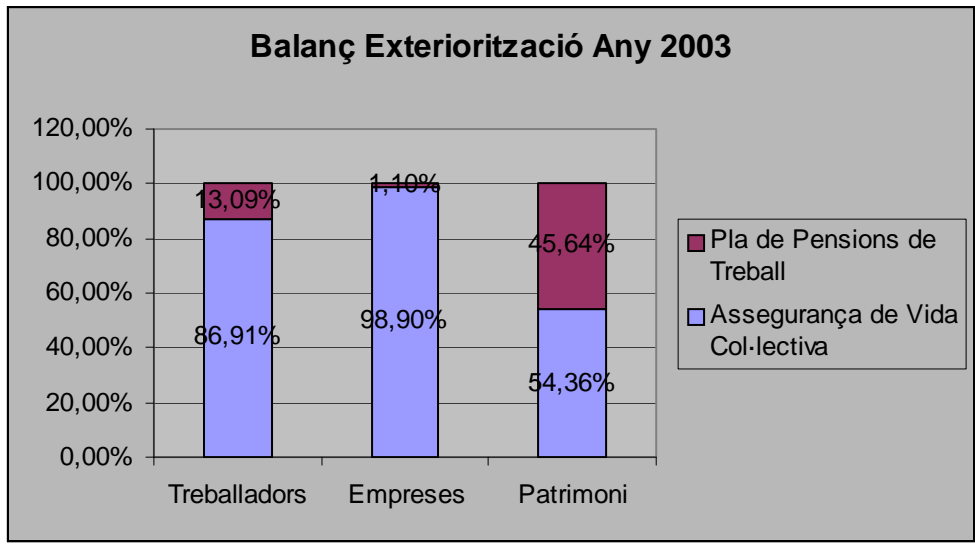
Si estudiem l'estalvi financer de les famílies, es pot veure que només un 5,37% el destinen a plans de pensions, el qual representa un increment del 9,83% respecte l'any 2002.

En quant a les aportacions anuals als plans de pensions, en el 2003 van ser de gairebé 6.500 milions d'Euros, un 25 per cent menys que l'anterior any, degut també a la conclusió del procés d'exteriorització.

Aquestes xifres mostren una situació no molt optimista, donat que tot i l'impuls del procés d'exteriorització, les xifres totals son molt mediocres a nivell internacional, quedant molt per fer.

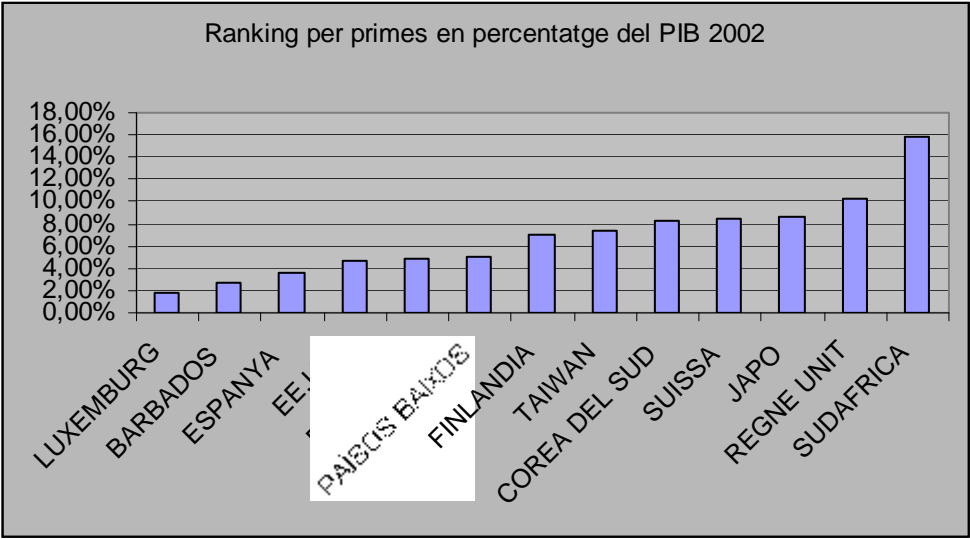
En resum, la situació de l'exteriorització és la següent:

	Treballadors	Empreses	Patrimoni
Assegurança de Vida Col·lectiva	4.790.889	160.311	28.980 M d'Euros
Pla de Pensions de Treball	721.542	1.787	24.329 M d'Euros
	5.512.431	162.098	53.308 M d'Euros

Font: Informe Anual DGS

Per acabar, aquest estudi del balanç de l'exteriorització, ens faltaria comparar Espanya amb la resta del món. Si analitzar el ranking per primes en percentatge del PIB 2002, Espanya es troba en la posició 18, per sota de països com Sudafrica i Països Baixos.

Font: Vitalia

2. Compromisos per pensions i negociació col·lectiva

2.1. Assegurança Col·lectiva. Plans de Pensions i altres instruments

Son considerats compromisos per pensions aquells compromisos la causa dels quals sigui la jubilació o situació assimilable, la mort i la invalidesa.

La financiació dels compromisos per pensions només es pot portar a terme a través dels instruments que determina la llei. Que no són altres que els plans de pensions i les assegurances col·lectives de vida de companyies asseguradores o mutualitats de previsió social.

Per l'utilització d'un instrument o un altre és molt important conèixer en cada cas les característiques del compromís. És per això que podem distingir alguna de les classificacions possibles:

- En funció de les cobertures que contempla (Jubilació, Invalidesa, Mort,...)
- En quant a l'instrument utilitzat (Plans de Pensions, Assegurances de Vida,...)
- En quant a l'origen del compromís (Desig unilateral de l'empleat, Conveni,...)
- En quant a les obligacions estipulades (Aportació definida, prestació definida o mixtes)
- En quan a la participació del treballador i de l'empresa en la financiació.

La legislació bàsica sobre la previsió social és aquesta:

- R.D. 1588/1999, del 15 d'Octubre. Aquest Real Decret fa referència al Reglament sobre la Instrumentació dels Compromisos per pensions.
- R.D. 1/2000 de 29 de Novembre. Inclou el text refundit de la Llei de Regulació dels Plans i Fons de Pensions.
- Llei 46/2002 de 18 de Desembre. Inclou la reforma parcial del I.R.P.F. i impostos de societats.
- R.D. 27/2003 de 10 de Gener. Inclou la modificació del I.R.P.F.
- Directiva 2003/41/CE del Parlament Europeu relativa a les activitats i la supervisió dels fons de pensions de Empresa.
- R.D. 304/2004 de 20 de Febrer. Inclou el reglament de Plans i Fons de Pensions.

Els compromisos per pensions subjectes a instrumentació son tots aquells que compleixin alguna de les següents condicions:

- Tenen per objecte realitzar aportacions o atorgar prestacions vinculades a la jubilació, invalidesa o mort dels treballadors i ex-treballadors, qualsevol que sigui la situació en que es trobi la relació laboral entre el treballador i l'empresa.

- Prové d'una obligació legal o contractual, recollida en conveni col·lectiu o disposicions equivalents.
- Que otorguin als seus beneficiaris el dret a una prestació dinerària.

La instrumentació pels compromisos per pensions persegueix el compliment d'uns objectius:

- Protecció dels compromisos per pensions de les empreses amb els seus treballadors i beneficiaris en cas de insolvència o de dificultats econòmiques de l'empresa.
- Situar fora del balanç de les empreses els fons destinats a garantir el compromís.
- Traslladar la gestió dels recursos que instrumenten compromisos per pensions a entitats especialitzades en la gestió i inversió financera.

Una vegada hem analitzat la legislació bàsica de la previsió social, analitzarem els instruments que es poden fer servir en el mercat espanyol. Aquests son:

- Contractes d'Assegurança de Vida Col·lectius
- Plans de Pensions d'Empresa
- Mutualitats de Previsió Social

2.1.a) Assegurança de Vida Col·lectiva

Podran instrumentar-se mitjançant un o varis contractes d'assegurança els compromisos per pensions, inclòs les prestacions causades, des de el moment en que s'esdevé el cost. El contracte d'assegurança només es podrà celebrar amb una entitat asseguradora que operi a Espanya en el ram de vida.

En el condicionat de la pòlissa d'assegurança de vida col·lectiva haurà de constar de forma destacada: "Aquest contracte instrumenta compromisos per pensions i, per tant, queda subjecte al règim previst en la disposició addicional primera de la Llei 8/1987, de 8 de Juny."

Com ja hem comentat abans, serà possible la instrumentació dels compromisos per pensions en varis contractes d'assegurança en funció de les diferents contingències i obligacions estipulades segons els termes de cada compromís, comportament del col·lectiu afectat en funció de les variables demogràfiques, grau d'exposició al risc en les condicions de treball, així com en atenció a la classificació professional o altres factors objectius acceptats en l'acord col·lectiu.

El contracte d'assegurança haurà de determinar les cobertures ofertades per l'assegurador de forma directa o expressament. No serà admissible només la remissió a convenis col·lectius o disposicions equivalents per definir les primes, les prestacions assegurades o qualsevol dels elements propis del compromís integrat en la pòlissa o reglament de prestacions vigents a cada moment.

Existeix l'obligació del prenedor d'adaptar les condicions del contracte d'assegurança a les modificacions dels compromisos establerts mitjançant acords col·lectius o disposició equivalent amb posterioritat a la formalització del contracte.

Les obligacions de l'entitat asseguradora vindran determinades pel que s'estableixi al contracte d'assegurança a cada moment i en tant no es modifiqui. Les pòlisses d'assegurança no poden atorgar cap garantia respecte l'evolució d'aquelles magnituds, l'evolució de les quals no tinguin un tractament actuarial.

Únicament es podran utilitzar contractes d'assegurança "Unit Linked", on el risc de l'inversió és assumit pel prenedor, quan incorporin la contingència de jubilació en la modalitat d'aportació definida.

Quan es parla d'assegurança de vida, s'han de tenir en compte els elements personals que hi formen part:

- Prenedor: És l'empresa que tingui assumits els compromisos per pensions. No serà possible la cobertura dels compromisos de diferents empreses a través d'un mateix contracte d'assegurança.
- Assegurat: L'assegurat sempre serà el treballador.
- Beneficiari/s: Persona o persones físiques a favor de qui es genera la prestació.

A l'assegurança de vida col·lectiva podrà exercir-se el dret a rescat només en aquests casos:

- Per mantenir a la pòlissa l'adequada cobertura dels compromisos per pensions en cada moment. Es requerirà que aquesta variació consti en el conveni col·lectiu o disposició equivalent.
- Per la integració en un altre contracte d'assegurança o en un pla de pensions promogut per la empresa de tots o part dels compromisos instrumentats a la pòlissa.
- En cas de cessament o extinció de la relació laboral del assegurat.
- En els casos de desocupació de llarga duració i malaltia greu en els termes establerts en la regulació de plans i fons de pensions.
- Traspàs a un altre assegurança col·lectiva.

En els dos primers casos correspon a l'empresa prenedora, sense perjudici als drets que poguessin correspondre als treballadors, mentre que, quan així estigués previst en el compromís. En el tercer i quart serà el treballador qui tindrà el dret de rescat.

També es podrà exercir el dret de reducció, aquest dret el podrà exercir el prenedor de la pòlissa deixant de pagar les primes futures, alguna d'elles o part de l'import, sempre que quedin garantitzades l'adequada cobertura dels compromisos per pensions.

L'assegurador no podrà concedir avançaments sobre la prestació assegurada ni el prenedor podrà cedir o pignorar la pòlissa.

La participació en beneficis tècnics i financers només es podran destinar a augmentar les prestacions assegurades a la pòlissa; a pagar les primes futures o abonar-se en efectiu al prenedor, per la part corresponent a les primes a càrrec de l'empresa no imputades fiscalment. De la mateixa manera no es podran establir clàusules de participació en resultats negatius. Això significa que tot i que existeixi saldo negatiu no es podrà traslladar al prenedor en dit exercici.

En el cas de cessament o extinció de la relació laboral entre el treballador i l'empresa, s'haurà d'especificar en el contracte d'assegurança si existeixen o no drets econòmics a favor dels treballadors, en el sistema general, els drets econòmics, si s'atorguen, no podran ser inferiors, segons les situacions, als drets de rescat, reducció o, en el seu cas, extorn, derivats de les primes pagades i imputades fiscalment al treballador, així com de les aportacions del treballador per la financiació de les primes.

L'entitat asseguradora té un règim especial de informació als assegurats i beneficiaris, concretament haurà d'emetre un certificat individual d'assegurança on hi consti:

- Numero de pòlissa
- Situació individualitzada del pagament de primes
- Rescats i reduccions efectuades en l'any que li afecti
- Cobertures concretes que té individualment garantitzades el treballador o les prestacions del beneficiari.
- Prima imputada a cada any natural i de les provisions tècniques acumulades individualment al termini de cada any

2.1.b) Plans de Pensions de Treball:

La legislació actual en l'art. 2.1. del Reglament de Plans i Fons de Pensions defineix els Plans de Pensions com, "Los Planes de Pensiones definen el derecho de las personas, a cuyo favor se constituyen, a percibir rentas o capitales por jubilación, supervivencia, incapacidad permanente y fallecimiento y las obligaciones de contribución a ellos. Los recursos necesarios para la financiación, cobertura y efectividad de los planes de pensiones se integrarán en los fondos de pensiones".

Hi han varies modalitats de plans de pensions segons el subjecte:

- Plans de Pensions Individuals, on el partícip és una persona física i el promotor són les entitats financeres.
- Plans de Pensions Associats, on el partícip és un membre d'una associació i el promotor una associació, sindicat, gremi o col·lectiu.
- Plans de Pensions d'Empresa, on el partícip son els treballadors i el promotor l'empresa.

També hi ha diferents plans de pensions en funció de les aportacions i les prestacions:

- Plans de Pensions de Prestació Definida que, defineixen la prestació a rebre per cada beneficiari. En aquests plans els imports a aportar per aconseguir les prestacions no queden anticipadament determinats. (Es coneix la quantia de la prestació, però no de l'aportació).
- Plans de Pensions de Aportació Definida que, defineixen l'aportació a realitzar ja sigui en valor absolut o en percentatge d'un determinat paràmetre. En aquests plans la prestació no pot tenir un import determinat i es quantifica en el moment de produir-se la contingència que dóna lloc al seu pagament, resultant la prestació com l'import derivat de la capitalització de les aportacions. (Es coneix la quantia de l'aportació, però no de la prestació).
- Plans de Pensions Mixtos, on es coneix parcialment l'aportació i la prestació.

Els elements personals dels Plans de Pensions són el Promotor, els Partícips i els Beneficiaris.

El promotor és el que promou el pla. Pot ser promotor qualsevol entitat, associació, sindicat o col·lectiu de qualsevol classe, sempre que el seu objectiu exclusiu no sigui unir-se per promoure el pla. Les funcions del promotor són les següents:

- Participar en la funció de control del Pla
- Pot determinar responsabilitats a l'entitat gestora, a la dipositària del fons de Pensions en que el pla estigui, en cas d'incompliment de les normes que causin perjudici al partípic.
- Controla que no es modifiqui el reglament del pla, sense el seu consentiment.
- En plans de pensions de treball, realitzar les aportacions degudes.

Els partícips són les persones físiques per les quals es crea el pla amb independència de si realitzen o no aportacions. La figura del "Partípic en suspens", és el partípic que no realitza aportacions ni les rep del promotor si el pla és de treball. Els drets del partípic són:

- Titularitat dels drets consolidats derivats de les seves aportacions i de les realitzades pel promotor.
- Fixar el beneficiari de la prestació en cas de mort.
- En la mesura en que el pla ho permeti, modificar les aportacions i suspendre el seu pagament.
- Mobilitzar els seus drets consolidats a un altre pla de pensions, si el pla és de Treball és necessari causar baixa a l'empresa per poder-la realitzar.
- Rebre anualment certificacions de les aportacions realitzades i imputades pel promotor, així com informació dels seus drets consolidats a final d'any.
- Sol·licitar a crèdit al Fons de Pensions, en el que el pla estigui integrat sempre que es produeixi un increment de despeses o disminució d'ingressos.
- Possibilitat de disposar dels seus drets en cas de desocupació de més de 12 mesos, i sempre que no percebi cap tipus de prestació. Així com, en cas de malaltia greu, el partípic, el seu cònjuge, ascendents o descendents de primer grau, sempre que no tinguin prestacions de la seguretat social.

Els partícips s'han de fer càrrec de les despeses quan es derivin de la mobilització dels seus drets consolidats a un altre pla de pensions.

Els beneficiaris son les persones amb el dret a percebre la prestació amb independència en que hagin estat o no partícips. És beneficiari el propi partípic quan la prestació és en cas de jubilació o incapacitat permanent. En cas de mort, el beneficiari son les persones que designi el partípic, excepte en el cas de plans de treball i estigui tancada la forma de determinar els beneficiaris.

El reglament del Pla de Pensions com a mínim ha de contemplar:

- Els elements personals
- Modalitat del pla, segons la figura del promotor i les obligacions estipulades
- Normes per la constitució i funcionament de la Comissió de control
- Sistema de financiació
- Informació de les magnituds financero-actuarials per determinar l'aportació i la prestació.
- Verificar que es produeixi la integració obligatòria del pla en el fons de Pensions
- Referències sobre l'assegurament total o parcial de les prestacions
- Drets i obligacions dels partícips d'edat i circumstàncies que determinin els drets a la prestació
- Circumstàncies que permetin als partícips modificar les seves aportacions
- Normatives d'altres i baixes de partícips
- Requisits per modificar el reglament del pla
- Causes per la finalització del pla i normes per la seva liquidació.

La comissió de Control la integren representants del promotor, dels partícips i dels beneficiaris. La majoria absoluta ha de correspondre als partícips. Les seves funcions són:

- Supervisar l'acompliment del pla.
- Seleccionar l'actuari que ha de realitzar la previsió actuarial del pla
- Designar la representació de la Comissió de Control del pla en la Comissió de Control del fons, en el que el pla estigui integrat
- Representar els interessos dels partícips i els beneficiaris davant l'entitat gestora del fons de pensions en el que el pla estigui integrat
- Supervisar el compte de posició del pla del fons de pensions en el que el pla estigui integrat
- Decidir sobre la modificació del reglament del pla, tenint en compte, la majoria absoluta establerta en el mateix
- Decidir sobre la mobilització del pla a un altre fons

Els principis rectors de tot pla de pensions son:

- No discriminació. S'ha de garantir l'accés com a partípic a qualsevol persona física que reuneixi les condicions de vinculació o de capacitat de contractació amb el promotor. No serà discriminatori quan la totalitat del personal treballa-

dor pel promotor estigui acollit o en condicions d'acollir-se, sense que pugui exigir-se una antiguetat superior a dos anys. Tampoc es vulnera aquest principi si existeix diferenciació d'aportacions realitzades pel promotor i imputades a cada partícip, per criteris objectius basats en l'edat, el salari, els serveis passats.

- Irrevocabilitat de les aportacions. Una vegada s'hagi realitzat les aportacions al pla, aquestes son irrevocables, passant a constituir part dels drets consolidats dels partícips i beneficiaris del pla. La empresa no pot recuperar dita aportació.
- Capitalització. Els plans de pensions s'instrumenten mitjançant sistemes financers i actuàrials de capitalització. Les prestacions s'ajustaran estrictament al càlcul derivat d'aquests sistemes.
- Atribució de drets. Les aportacions dels partícips al pla determinen per aquest uns drets econòmics que es transformaran en prestacions en els termes previstos a la normativa. Tot el patrimoni del pla ha d'estar atribuït a algun partícip del pla, segons els sistemes actuàrials i financers utilitzats.
- Integració Obligatòria. Les aportacions econòmiques del promotor i dels partícips han de integrar-se obligatòriament en un fons de pensions.

Les aportacions en Plans de Pensions tenen un límit (Art. 5.3 LPFP):

- Un límit anual 8.000 Euros general.
- Per partícips majors de 52 anys, el límit s'incrementa en 1.250 Euros addicionals per cada any de edat del partícip que excedeixi de 52, fixant en 24.250 Euros a partir dels 65 anys.
- Per persones amb minusvalia (igual o superior al 65%) el límit queda fixat en 25.250 Euros anuals.

Aquest límit opera separatament per les quantitats aportades pel propi partícip i les contribucions empresarials que els promotors de plans de pensions de treball imputen als partícips.

Pel càlcul de les aportacions, tant si el pla és d'aportació definida com de prestació definida s'han de tenir en compte els criteris estipulats en el reglament, com ho poden ser el salari, bases de cotització, la pensió de la seguretat social, inflació, el tipus d'interès...

La jubilació, la incapacitació i la mort son les úniques contingències possibles per tal de poder tenir accés a cobrar el pla.

Podem considerar dos tipus de jubilació per la Seguretat Social, la ordinària i l'anticipada. La ordinària és la jubilació als 65 anys, mentre que l'anticipada és aquella que es permet jubilar-se a partir dels 60 anys.

Quan no es tingui accés a la jubilació per la Seguretat Social, a partir dels 65 anys o anticipadament als 60, però no realitzi cap tipus d'activitat laboral i no cotitzi per cap règim de la Seguretat Social, direm que és una situació de prestació equivalent a la

Jubilació. Una altra situació en la que es pot acollir a aquest tipus de contingència, és en el cas que es dongui una extinció de la relació laboral i passi en situació legal de desocupació a conseqüència d'un ERE (Expedient de Regulació de Treball) aprovat per l'autoritat competent.

La incapacitat pot ser la total, la absoluta i la Gran Invalidesa. S'entén per Incapacitat Total, aquella incapacitat que l'impedeix treballar de la seva professió habitual però si d'altres. La Absoluta aquella que no pot realitzar cap tipus de professió i la Gran Invalidesa és aquella que a més necessita d'una tercera persona per realitzar les tasques quotidianes de primera necessitat.

Altres situacions en les que el partícip pot accedir a cobrar les prestacions anticipades del Pla son:

- Quan el partícip es trobi en una situació de desocupació de llarga duració, que és aquella situació legal del assegurat /partícip durant un període continuat, de almenys, 12 mesos havent d'estar inscrit com a demandant de treball a l'INEM o organisme públic competent sense rebre prestacions per desocupació en el seu nivell contributiu.
- Malaltia Greu, soferta pel partícip, el cònjuge, descendents o ascendents en primer grau que conviuen o depenen d'ell, suposant aquesta malaltia més despeses o menys ingressos sense que d'ella es derivi el dret a rebre una prestació pública.

Les prestacions són el reconeixement d'un dret econòmic a favor dels beneficiaris del pla, per donar-se alguna de les contingències cobertes. Una mateixa contingència pot generar varies prestacions si existeixen varis beneficiaris. La quantia de la prestació sempre ha de ser equivalent, financera i actuarialment, al dret consolidat atribuït al partícip en el moment d'esdevenir-se la contingència. La prestació pot ser en forma de capital, renda o mixta. La determinació de la forma de cobrament i quan, s'ha de determinar en els 6 mesos següents d'esdevenir-se la contingència.

2.1.c) Mutualitats:

Segons l'Art. 64, Llei 30/95, les mutualitats són entitats asseguradores que exerceixen una modalitat asseguradora de caràcter voluntari i complementari al sistema de la Seguretat Social obligatòria, mitjançant aportacions a prima fixa o variable dels mutualistes, persones físiques o jurídiques, o d'altres Entitats o persones protectores.

L'assegurament dels compromisos podrà efectuar-se amb mutualitats de previsió social quan actuïn com a instrument de previsió social empresarial.

Es consideren mutualitats de previsió social que actuen com a instrument de previsió social empresarial quan:

- Els seus mutualistes siguin els treballadors

- Son com a socis protectors o promotors les empreses, institucions o empresaris individuals en els que presti els seus serveis
- Les prestacions que s'atorguin siguin únicament conseqüència d'acords de previsió entre aquesta empresa i institucions i els mutualistes.
- Quan es tracti d'acords de previsió establerts en acords col·lectius d'àmbit superior al de empresa, podrà també concorre com a socis protectors o promotors les organitzacions legalment constituïdes que representen a les empreses i treballadors en l'àmbit supraempresarial.

Les mutualitats de previsió social de caràcter no empresarial que instrumenten compromisos per pensions de les empreses atribuiran necessàriament la condició de mutualista als treballadors assegurats i emetrà la corresponent pòlissa d'assegurança que tingui les condicions previstes en el Reglament.

Els estatuts de les mutualitats podran preveure la incorporació de noves empreses mitjançant escriptura pública que s'inscriurà al Registre Mercantil, en la que haurà de figurar aquelles com a socis protectors o promotors, reservant-se als seus treballadors la condició de mutualista.

Les aportacions que es realitzen tenen els mateixos límits que tenen les aportacions dels plans de pensions.

2.2. Tractament Fiscal de cada instrument

A) Assegurança de Vida

L'empresa podrà deduir-se les primes en l'impost de societats sempre que els compromisos siguin obligatoris per l'empresa segons el conveni col·lectiu o pacte d'Empresa, les primes s'imputin fiscalment a cadascun dels treballadors i es transmeti la titularitat dels recursos i el dret a la percepció de la prestació derivada d'aquesta prima.

Per contra, l'empresa no es podrà deduir la prima de l'impost de societats quan no l'imputi fiscalment a l'empleat en el moment del pagament. En aquest cas la deducció es difereix al moment en que es rebí la prestació i fins al límit de les primes pagades sense cap correcció.

Si al treballador-assegurat l'imputen les primes, aquestes tenen la consideració de rendiments del treball en espècie i no se li pot aplicar cap deducció.

En el moment de rebre la prestació, s'ha de considerar si es rep en forma de capital o de renda, ja que el seu tractament fiscal és diferent.

1- En forma de capital:

Si la contingència és la de jubilació, té consideració de rendiment del treball, la diferència entre la prestació rebuda i les primes imputades i se li apliquen reducció-

ons en funció del temps transcorregut des de la imputació de la prima, que va des de els 2 anys amb una reducció del 40% fins als 8 amb una reducció del 75%.

Si la contingència és de Incapacitat, té la consideració de rendiment del treball, amb unes reduccions que depenen del tipus de grau, si el grau de disminució és inferior al 65%, la reducció és del 40%, si és superior, la reducció és del 65%.

Si la contingència és la mort, està sotmès a l'impost de donacions i successions i s'apliquen unes bonificacions en funció del grau de parentesc.

2- En forma de renda:

Si la contingència és la jubilació o la incapacitat, a partir de que les rendes rebudes igualen a les primes imputades, tot el que es rebi en forma de renda té la consideració de rendiment del treball.

Si la contingència és la mort, està sotmès a l'impost de donacions i successions i tributa pel capital equivalent al valor actual de la renda.

Si no s'imputen les primes, en el cas de jubilació o incapacitat, té la consideració de rendiment del treball, si la prestació és en forma de capital s'aplica una bonificació del 40%, no aplicant-se en el cas de renda. Per mort, segueix el mateix criteri que amb imputació de primes.

Si el prenedor mobilitza la seva provisió matemàtica a un altre assegurança de vida col·lectiva, aquesta mobilització no té efectes fiscals. Si la mobilització és a un pla de pensions, aquesta tindrà impacte en l'impost de societats i a l'IRPF.

Si l'assegurat mobilitza a un altre assegurança col·lectiva degut a una rescissió de la relació laboral, tampoc tindrà efectes fiscal.

B) Pla de Pensions

En el tractament fiscal del pla de pensions, hem de considerar separatament, les aportacions i les prestacions.

1- Aportacions:

Les aportacions realitzades pel partícip junt amb les imputades pel promotor del pla de treball, són deduïbles de la base imposable de l'IRPF sense que puguin excedir de 8.000 Euros si el partícip té menys de 52 anys, i de 8.000 més 1.250 per any que excedeixi de 52 anys amb el màxim de 24.250 als 65 anys.

2- Prestacions:

Totes les prestacions que es reben dels Plans de Pensions tenen la consideració de rendiment del treball en cas de capital i s'aplica una reducció del 40% si la primera aportació es realitza almenys amb 2 anys d'antiguitat abans del cobrament del capital. En cas de cobrar en forma de renda, no hi ha reducció.

Si els partícips mobilitzen els seus drets consolidats del pla de pensions a un altre, no tindrà cap efecte fiscal si es derivat a una extinció de la relació laboral, o perquè el propi pla ho preveia.

Si analitzem el règim fiscal de les aportacions fetes per l'empresa, les aportacions fetes a un pla de pensions i a una mutualitat de previsió social, son considerades sempre com despeses deduïbles, mentre que en assegurances de vida, només serà despesa deduïble en el cas que s'imputin les primes als treballadors.

Quadre Resum de les diferències fiscals:

Concepte	Pla de Pensions	Assegurança de Vida
Aportacions	<p>Deducció en la base imposable del IRPF:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Si edat<52 anys no pot excedir de 8.000 Euros • Si edat>52 anys no pot excedir de 8.000+1.250 Euros per any (màxim 24.250 Euros als 65 anys) 	<ul style="list-style-type: none"> • Deducció de la prima, en cada moment, de l'impost de societats si s'imputa. • Deducció en el moment de la contingència si no s'imputa
Prestacions	Rendiment del treball (Reducció del 40% si han passat dos anys des de la primera aportació.	Rendiment del treball (Reducció des del 40% si han passat dos anys des de la primera aportació fins al 75% si en fa 8)

2.3. Comparació dels instruments. Avantatges i Inconvenients

A més de les diferències fiscals entre els instruments, hi ha altres diferències que hem de veure per tal d'escollir el millor instrument.

1- Principi de no discriminació

El pla de pensions va dirigit a tota la plantilla mentre que l'assegurança de vida pot fer-se només per una part de la plantilla.

Únicament en el pla de pensions, el treballador hi té una representació en la comissió de control, mentre que en les assegurances de vida, només s'estableix un règim de informació als assegurats i als beneficiaris.

2- Gestió i Control

La gestió i el control, en els plans de pensions, la realitza la comissió de control i l'entitat gestora i dipositària del fons, mentre que en les assegurances de vida, qui té la funció de gestió és la companyia asseguradora.

3- Límit d'aportacions

Les aportacions als plans de pensions són limitades mentre que a les assegurances no.

Les prestacions i les contingències son les mateixes pels dos instruments: jubilació, prejubilació, invalidesa i mort.

El control de les inversions la realitza la Comissió de Control (majoria treballadors), en els plans de pensions, mentre que en les assegurances col·lectives és l'assegurador qui fa el control.

D'aquestes diferències, les més influents són les del Principi de no discriminació, límit aportació i Comissió de Control.

Concepte	PP	ASS	Observacions
No discriminació	SI	NO	PP molt rígid per complementar només a una part. PP molt rígid si hi ha diferents prestacions
Limitació Aportació	SI	NO	PP molt rígid per persones majors, tenint de ser complementat per Assegurances de Vida
Comissió de Control amb majoria treballadors	SI	NO	PP molt rígid, que deixa de fer-se per por a perdre el control.
Irrevocabilitat aportació	SI	NO	Assegurança més flexible, al poder no imputar la prima fins a la jubilació.

Per tant, l'efecte d'aquestes diferències es molt important, s'haurà de valorar detalladament per cada una de les parts abans de decidir l'instrument a utilitzar.

3. Aportació definida versus Prestació definida

3.1. Pros i contres

Segons la llei 8/87 els plans de pensions poden ser bé de prestació definida, en que es defineix com a magnitud predeterminada o estimada la quantia de les prestacions, bé d'aportació definida, en que es defineix com a magnitud predeterminada la quantia de les contribucions; o bé mixta, combinació de les dues anteriors.

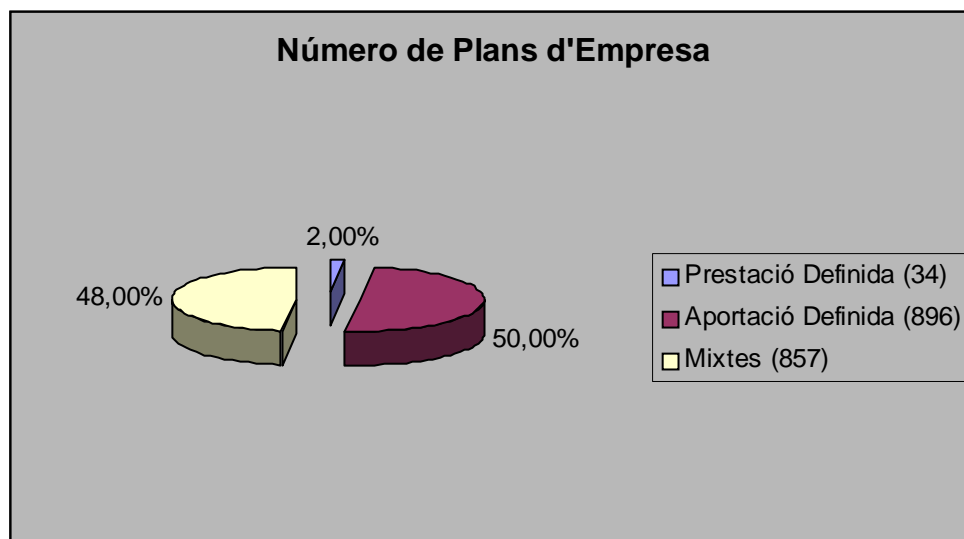
A- Prestació Definida

Analitzant els plans de prestació definida, aquesta modalitat ens permet saber en tot moment les cobertures garantitzades, té una total complementarietat amb la Seguretat Social, el valor de l'aportació és el paràmetre variable, això fa que els costos futurs de l'empresa siguin incerts, ja que serà necessària una valoració actuarial periòdica i el cost anirà variant en el temps. És un pla d'administració més difícil.

B- Aportació Definida

Per contra, si analitzem els plans d'aportació definida, en aquest cas, l'empresa en tot moment coneix el cost, però el treballador no coneix la prestació que tindrà, ja que en aquest cas, és la variable, aquesta modalitat és de senzilla administració.

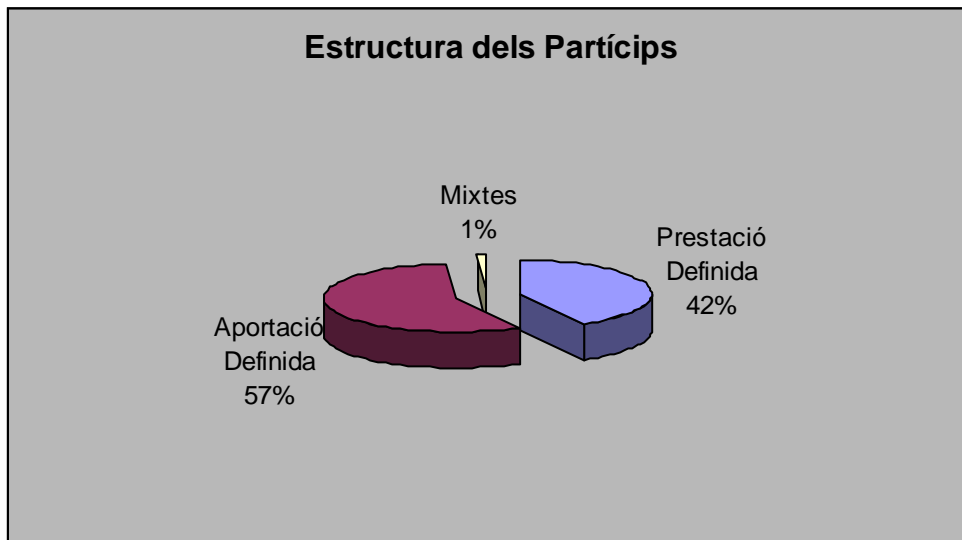
En el següent quadre, podem veure com és l'estructura dels plans de pensions de treball a Espanya.

Font: Informe Anual DGS

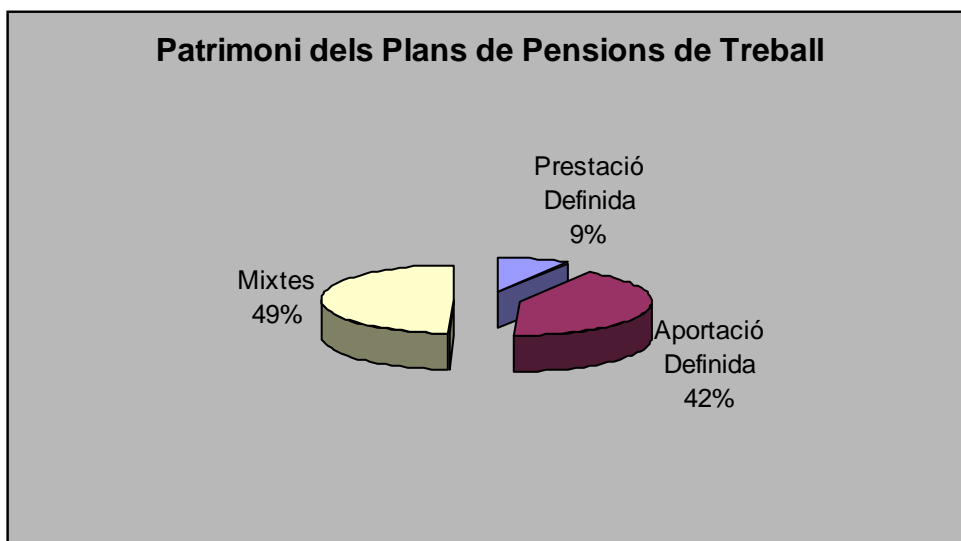
En aquest quadre, podem observar que la majoria de Plans de Pensions de Empresa, es realitzen d'Aportació definida, mentre que només un 2% es fan de prestació definida.

Si analitzem l'estructura dels partícips, podem veure, que està bastant repartit entre prestació definida i aportació definida, donat que els plans de prestació definida són normalment més grans.

Font: INESE

Per últim, si estudiem el patrimoni dels plans de pensions, els resultats són semblant, és a dir:

Font: INESE

Per tot això, podem dir que no hi ha una conclusió clara, depèn de si es tracta de l'empresa o del treballador. L'empresa vol sempre saber què li costarà, mentre que el treballador vol saber sempre, quant cobrarà i per això prefereix la prestació definida.

Quadres de Pros i Contres

Concepte	Aportació Definida	Prestació Definida
Control del Cost	SI	NO
Control de la protecció final	NO	SI
Complementari a la Seguretat Social	NO	SI
Facilitat administració	SI	NO
Transcripció literal dels compromisos del conveni	NO	SI
Volatilitat del resultat final	SI	NO

3.2. Hi ha algun mètode ideal?

Dins d'aquest context, de quin es el model ideal, podríem dir en principi que el model ideal seria aquell que fos d'aportació definida per l'empresa i de prestació definida per l'empleat, és a dir, un model mixta.

Aquest model es basaria en la obtenció de prestacions prenent com a base reguladora la capitalització de les aportacions i modulant els superàvits a partir dels marges de solvència.

El model obté els seus fins mitjançant buscar una prestació objectiva que sigui equivalent a la voluntat de l'empresa de conèixer els seus costos i la necessitat dels treballadors de tenir estabilitat en les seves prestacions.

Per l'empresa el cost es defineix i es determina en el moment inicial i aquest no varia en el temps, només canviarà en el cas que canviï el conveni o els acords amb els treballadors.

Pel treballador cada aportació que rep en nom seu li serveix per obtenir una part proporcional equivalent actuarialment a les futures prestacions de mort, invalidesa o jubilació que s'esdevinguin en el sistema. Les bases reguladores de les prestacions estan formades per la capitalització de les aportacions al tipus d'interès tècnic, formant part d'aquestes aportacions també les participacions en beneficis que es vagin donant. La prestació es pot donar en forma de capital o de renda.

Aquest model es assegurat, en quant a les prestacions, en el cas que les hipòtesis utilitzades no siguin del tot correctes, el diferencial entre la prestació a cobrar i el valor actual de les aportacions, ho cobriria una entitat asseguradora.

Aquest model ideal, té una sèrie d'avantatges sobre l'aportació definida pura i la prestació definida pura:

- S/Aportació definida: Les inversions es poden fer a mig i llarg termini, assumint un major risc, això permetrà rentabilitzar més les inversions i possibilita una participació més activa de la Comissió de Control, en busca d'uns objectius d'inversió i de planificació de la mateixa per obtenir l'estabilitat de la prestació buscada i objectiu. El marge de solvència possibilita l'obtenció d'una mínima estabilitat entre cicles econòmics.

- S/Prestació definida: L'empresari no li dóna tanta importància als efectes de les variables, els dèficits o menors rendibilitats no provoquen increments de les aportacions.

La problemàtica d'aquest mètode ve marcada que una mala gestió de les inversions implica a tot el col·lectiu, no aconsegueix que tots els treballadors rebin el mateix percentatge del seu últim salari, si no de tota la seva vida real, i que com a mètode mixta, és complex i difícil de gestionar. Però tot i que no és un mètode ideal, si que crec que té clara avantatges sobre els mètodes de Aportació Definida i Prestació Definida.

Analitzant les característiques de les aportacions definida, el risc és assumit pels partícips, es valora diàriament la rendibilitat dels drets consolidats i no existeix superàvits ni dèficits, té la possibilitat de flexibilitat el cobrament de la prestació.

Analitzant les característiques de la prestació definida, el risc és assumit pel Promotor, hi ha una transferència de recursos entre partícips, i la possibilitat de superàvits i dèficits.

Per escollir el millor mètode, depèn de diversos factors:

- Cicles econòmics: Afecten més a les aportacions definides
- Causes legislatives: Eliminar els màxims de les bases de cotització: Els partícips prefereixen aportació definida.

Hi ha una tendència clara cap a sistemes "híbrids" d'aportació definida. Bàsicament hi ha dos models:

- Amb garantia de rendibilitat:
 - "Benchmark" en política de inversions
 - Garantia externa
- En semblança de Prestació Definida
 - En tot sistema ha de complir-se: Aportacions+DSP= Prestacions
 - Es fixen dos variables i la tercera és la incògnita a determinar

La viabilitat jurídica d'aquest model, contradiu entre la permissibilitat i la potencialitat que dóna la limitació del marge de solvència acumulat sobre rendibilitats fictícies. Hi ha la necessitat de fixar marges per passar part del marge de solvència voluntari a prestacions bàsiques.

En definitiva, aquest model mixta permet fixar el cost per l'empresa, estabilitzar les prestacions pels treballadors, optimitzar l'estructura de inversió per obtenir una major rendibilitat, eliminar els efectes del valor diari i les seves fluctuacions, compensar els efectes dels cicles econòmics i fàcil adaptació a tots els col·lectius.

4. Conclusions

Al llarg de tot el meu treball, he anat parlant de la previsió social a Espanya, inicialment, he intentat analitzar la situació actual a Espanya, donant importància al segon pilar complementari, per tal d'establir els dos principals instruments de previsió social, el pla de pensions i l'assegurança col·lectiva de vida.

Si haguéssim d'aconsellar a un directiu o els seus treballadors d'una important empresa sobre previsió social, segurament que el primer que li aconsellariem seria que reflexionés sobre si instrumentar amb un pla de pensions o una pòlissa d'assegurança.

Per aconsellar a triar la millor opció, primer de tot, hauríem de saber a qui va dirigit, si a tota la plantilla o només als directius, quins avantatges fiscals es volen obtenir amb aquesta previsió i quin poder de implicació volen agafar les diferents parts.

Una vegada, s'ha decidit si pla de pensions o assegurança de vida, ens faltaria decidir la part més important, és a dir, si escollir una aportació definida o prestació definida. Hem de conèixer el compromís, si el que vol és pagar un capital en el moment de la contingència coberta, haurà de d'acollir-se a prestació definida, amb tots els avantatges i inconvenients que porta implícits. Si pel contrari, vol aportar una quantitat fixa, i no assegurar el pagament de cap capital concret en el moment de la contingència, optarà per una aportació definida.

A més, s'ha de definir si es vol que el treballador pugui realitzar aportacions o no, (contributiu o no contributiu), i per últim quines variables es faran servir per determinar l'aportació o fins i tot la prestació.

Per últim s'haurà de tenir clar quines contingències vol cobrir, jubilació, invalidesa o mort, etc.

Per aquest motiu, podem dir que per determinar un bon sistema de previsió social, hem de conèixer concretament el compromís, i dissenyar-ho a fons. Per tot això, creiem que tot i que podem pensar en un model teòric ideal, com pot ser el de la prestació definida amb aportació definida, definit anteriorment, en cada cas, un model pur d'aportació definida o de prestació definida poden ser també viables.

Per aconseguir l'aprofundiment i millora de la Prestació Social a Espanya, caldrà treballar a fons per totes les parts implicades (patronals, sindicats, govern, entitats financeres, professionals) en el desenvolupament de noves formules més flexibles i imaginatives de Previsió Social, que intentin lligar els objectius de les diverses parts que intervenen en aquests processos. En aquesta línia de buscar noves solucions, és on s'ha de veure aquest treball meu.

5. Bibliografia

Winterthur (2001): Previsión Social Complementaria en el contexto de la unión Europea. Próximos desarrollos. Grupo Nuevo Lunes.

Unespa: Seguro Colectivo de Vida. Editorial Aseguradora

Assistència al Seminari de Previsió Social Complementaria del 24 al 26 de Maig organitzat per INESE.

Diverses Direccions d'Internet:

www.actuarios.org

www.cajamurcia.es

www.lacaixa.es

www.icea.es

www.cneps.es

www.ing.es

www.catalanaoccident.es

www.mapfre.es

www.skandia.es

www.dgs_fp.es

COLECCIÓN “CUADERNOS DE DIRECCIÓN ASEGURADORA”
Máster en Dirección de Entidades Aseguradoras y Financieras
Facultad de Economía y Empresa. Universidad de Barcelona

PUBLICACIONES

- 1.- Francisco Abián Rodríguez: “Modelo Global de un Servicio de Prestaciones Vida y su interrelación con Suscripción” 2005/2006
- 2.- Erika Johanna Aguilar Olaya: “Gobierno Corporativo en las Mutualidades de Seguros” 2005/2006
- 3.- Alex Aguyé Casademunt: “La Entidad Multicanal. Elementos clave para la implantación de la Estrategia Multicanal en una entidad aseguradora” 2009/2010
- 4.- José María Alonso-Rodríguez Piedra: “Creación de una plataforma de servicios de siniestros orientada al cliente” 2007/2008
- 5.- Jorge Alvez Jiménez: “innovación y excelencia en retención de clientes” 2009/2010
- 6.- Anna Aragonés Palom: “El Cuadro de Mando Integral en el Entorno de los seguros Multirriesgo” 2008/2009
- 7.- Maribel Avila Ostos: “La tele-suscripción de Riesgos en los Seguros de Vida” 2009/2010
- 8.- Mercè Bascompte Riquelme: “El Seguro de Hogar en España. Análisis y tendencias” 2005/2006
- 9.- Aurelio Beltrán Cortés: “Bancaseguros. Canal Estratégico de crecimiento del sector asegurador” 2010/2011
- 10.- Manuel Blanco Alpuente: “Delimitación temporal de cobertura en el seguro de responsabilidad civil. Las cláusulas claims made” 2008/2009
- 11.- Eduard Blanxart Raventós: “El Gobierno Corporativo y el Seguro D & O” 2004/2005
- 12.- Rubén Bouso López: “El Sector Industrial en España y su respuesta aseguradora: el Multirriesgo Industrial. Protección de la empresa frente a las grandes pérdidas patrimoniales” 2006/2007
- 13.- Kevin van den Boom: “El Mercado Reasegurador (Cedentes, Brokers y Reaseguradores). Nuevas Tendencias y Retos Futuros” 2008/2009
- 14.- Laia Bruno Sazatornil: “L'ètica i la rentabilitat en les companyies asseguradores. Proposta de codi deontològic” 2004/2005
- 15.- María Dolores Caldés Llopis: “Centro Integral de Operaciones Vida” 2007/2008
- 16.- Adolfo Calvo Llorca: “Instrumentos legales para el recobro en el marco del seguro de crédito” 2010/2011
- 17.- Ferran Camprubí Baiges: “La gestión de las inversiones en las entidades aseguradoras. Selección de inversiones” 2010/2011
- 18.- Joan Antoni Carbonell Aregall: “La Gestió Internacional de Sinistres d'Automòbil amb Resultat de Danys Materials” 2003-2004
- 19.- Susana Carmona Llevadot: “Viabilidad de la creación de un sistema de Obra Social en una entidad aseguradora” 2007/2008
- 20.- Sergi Casas del Alcazar: “El PPlan de Contingencias en la Empresa de Seguros” 2010/2011
- 21.- Francisco Javier Cortés Martínez: “Análisis Global del Seguro de Decesos” 2003-2004
- 22.- María Carmen Ceña Nogué: “El Seguro de Comunidades y su Gestión” 2009/2010
- 23.- Jordi Cots Paltor: “Control Interno. El auto-control en los Centros de Siniestros de Automóviles” 2007/2008
- 24.- Montserrat Cunillé Salgado: “Los riesgos operacionales en las Entidades Aseguradoras” 2003-2004
- 25.- Ricard Doménech Pagés: “La realidad 2.0. La percepción del cliente, más importante que nunca” 2010/2011
- 26.- Luis Domínguez Martínez: “Formas alternativas para la Cobertura de Riesgos” 2003-2004
- 27.- Marta Escudero Cutal: “Solvencia II. Aplicación práctica en una entidad de Vida” 2007/2008
- 28.- Salvador Esteve Casablanca: “La Dirección de Reaseguro. Manual de Reaseguro” 2005/2006
- 29.- Alvaro de Falguera Gaminde: “Plan Estratégico de una Correduría de Seguros Náuticos” 2004/2005
- 30.- Isabel Mª Fernández García: “Nuevos aires para las Rentas Vitalicias” 2006/2007
- 31.- Eduard Fillet Catarina: “Contratación y Gestión de un Programa Internacional de Seguros” 2009/2010
- 32.- Pablo Follana Murcia: “Métodos de Valoración de una Compañía de Seguros. Modelos Financieros de Proyección y Valoración consistentes” 2004/2005

- 33.- Juan Fuentes Jassé: "El fraude en el seguro del Automóvil" 2007/2008
- 34.- Xavier Gabarró Navarro: ""El Seguro de Protección Jurídica. Una oportunidad de Negocio"" 2009/2010
- 35.- Josep María Galcerá Gombau: "La Responsabilidad Civil del Automóvil y el Daño Corporal. La gestión de siniestros. Adaptación a los cambios legislativos y propuestas de futuro" 2003-2004
- 36.- Luisa García Martínez: "El Carácter tuitivo de la LCS y los sistemas de Defensa del Asegurado. Perspectiva de un Operador de Banca Seguros" 2006/2007
- 37.- Fernando García Giralt: "Control de Gestión en las Entidades Aseguradoras" 2006/2007
- 38.- Jordi García-Muret Ubis: "Dirección de la Sucursal. D. A. F. O." 2006/2007
- 39.- David Giménez Rodríguez: "El seguro de Crédito: Evolución y sus Canales de Distribución" 2008/2009
- 40.- Juan Antonio González Arriete: "Línea de Descuento Asegurada" 2007/2008
- 41.- Miquel Gotés Grau: "Assegurances Agràries a BancaSeguros. Potencial i Sistema de Comercialització" 2010/2011
- 42.- Jesús Gracia León: "Los Centros de Siniestros de Seguros Generales. De Centros Operativos a Centros Resolutivos. De la optimización de recursos a la calidad de servicio" 2006/2007
- 43.- José Antonio Guerra Díez: "Creación de unas Tablas de Mortalidad Dinámicas" 2007/2008
- 44.- Santiago Guerrero Caballero: "La politización de las pensiones en España" 2010/2011
- 45.- Francisco J. Herencia Conde: "El Seguro de Dependencia. Estudio comparativo a nivel internacional y posibilidades de desarrollo en España" 2006/2007
- 46.- Francisco Javier Herrera Ruiz: "Selección de riesgos en el seguro de Salud" 2009/2010
- 47.- Alicia Hoya Hernández: "Impacto del cambio climático en el reaseguro" 2008/2009
- 48.- Jordi Jiménez Baena: "Creación de una Red de Agentes Exclusivos" 2007/2008
- 49.- Oriol Jorba Cartoixà: "La oportunidad aseguradora en el sector de las energías renovables" 2008/2009
- 50.- Anna Juncá Puig: "Una nueva metodología de fidelización en el sector asegurador" 2003/2004
- 51.- Ignacio Lacalle Goría: "El artículo 38 Ley Contrato de Seguro en la Gestión de Siniestros. El procedimiento de peritos" 2004/2005
- 52.- Mª Carmen Lara Ortíz: "Solvencia II. Riesgo de ALM en Vida" 2003/2004
- 53.- Haydée Noemí Lara Téllez: "El nuevo sistema de Pensiones en México" 2004/2005
- 54.- Marta Leiva Costa: "La reforma de pensiones públicas y el impacto que esta modificación supone en la previsión social" 2010/2011
- 55.- Victoria León Rodríguez: "Problemàtica del aseguramiento de los Jóvenes en la política comercial de las aseguradoras" 2010/2011
- 56.- Pilar Lindín Soriano: "Gestión eficiente de pólizas colectivas de vida" 2003/2004
- 57.- Victor Lombardero Guarner: "La Dirección Económico Financiera en el Sector Asegurador" 2010/2011
- 58.- Maite López Aladros: "Análisis de los Comercios en España. Composición, Evolución y Oportunidades de negocio para el mercado asegurador" 2008/2009
- 59.- Josep March Arranz: "Los Riesgos Personales de Autónomos y Trabajadores por cuenta propia. Una visión de la oferta aseguradora" 2005/2006
- 60.- Miquel Maresch Camprubí: "Necesidades de organización en las estructuras de distribución por mediadores" 2010/2011
- 61.- José Luis Marín de Alcaraz: "El seguro de impago de alquiler de viviendas" 2007/2008
- 62.- Miguel Ángel Martínez Boix: "Creatividad, innovación y tecnología en la empresa de seguros" 2005/2006
- 63.- Susana Martínez Corveira: "Propuesta de Reforma del Baremo de Autos" 2009/2010
- 64.- Inmaculada Martínez Lozano: "La Tributación en el mundo del seguro" 2008/2009
- 65.- Dolores Melero Montero: "Distribución en bancaseguros: Actuación en productos de empresas y gerencia de riesgos" 2008/2009
- 66.- Josep Mena Font: "La Internalización de la Empresa Española" 2009/2010
- 67.- Angela Milla Molina: "La Gestión de la Previsión Social Complementaria en las Compañías de Seguros. Hacia un nuevo modelo de Gestión" 2004/2005

- 68.- Montserrat Montull Rossón: "Control de entidades aseguradoras" 2004/2005
- 69.- Eugenio Morales González: "Oferta de licuación de patrimonio inmobiliario en España" 2007/2008
- 70.- Lluís Morales Navarro: "Plan de Marketing. División de Bancaseguros" 2003/2004
- 71.- Sonia Moya Fernández: "Creación de un seguro de vida. El éxito de su diseño" 2006/2007
- 72.- Rocio Moya Morón: "Creación y desarrollo de nuevos Modelos de Facturación Electrónica en el Seguro de Salud y ampliación de los modelos existentes" 2008/2009
- 73.- María Eugenia Mugerza Goya: "Bancaseguros. La comercialización de Productos de Seguros No Vida a través de redes bancarias" 2005/2006
- 74.- Ana Isabel Mullor Cabo: "Impacto del Envejecimiento en el Seguro" 2003/2004
- 75.- Estefanía Nicolás Ramos: "Programas Multinacionales de Seguros" 2003/2004
- 76.- Santiago de la Nogal Mesa: "Control interno en las Entidades Aseguradoras" 2005/2006
- 77.- Antonio Nolasco Gutiérrez: "Venta Cruzada. Mediación de Seguros de Riesgo en la Entidad Financiera" 2006/2007
- 78.- Francesc Ocaña Herrera: "Bonus-Malus en seguros de asistencia sanitaria" 2006/2007
- 79.- Antonio Olmos Francino: "El Cuadro de Mando Integral: Perspectiva Presente y Futura" 2004/2005
- 80.- Luis Palacios García: "El Contrato de Prestación de Servicios Logísticos y la Gerencia de Riesgos en Operadores Logísticos" 2004/2005
- 81.- Jaume Paris Martínez: "Segmento Discapacitados. Una oportunidad de Negocio" 2009/2010
- 82.- Martín Pascual San Martín: "El incremento de la Longevidad y sus efectos colaterales" 2004/2005
- 83.- Montserrat Pascual Villacampa: "Proceso de Tarificación en el Seguro del Automóvil. Una perspectiva técnica" 2005/2006
- 84.- Marco Antonio Payo Aguirre: "La Gerencia de Riesgos. Las Compañías Cautivas como alternativa y tendencia en el Risk Management" 2006/2007
- 85.- Patricia Pérez Julián: "Impacto de las nuevas tecnologías en el sector asegurador" 2008/2009
- 86.- María Felicidad Pérez Soro: "La atención telefónica como transmisora de imagen" 2009/2010
- 87.- Marco José Piccirillo: "Ley de Ordenación de la Edificación y Seguro. Garantía Decenal de Daños" 2006/2007
- 88.- Irene Plana Güell: "Sistemas d'Informació Geogràfica en el Sector Assegurador" 2010/2011
- 89.- Sonia Plaza López: "La Ley 15/1999 de Protección de Datos de carácter personal" 2003/2004
- 90.- Pere Pons Pena: "Identificación de Oportunidades comerciales en la Provincia de Tarragona" 2007/2008
- 91.- María Luisa Postigo Díaz: "La Responsabilidad Civil Empresarial por accidentes del trabajo. La Prevención de Riesgos Laborales, una asignatura pendiente" 2006/2007
- 92.- Jordi Pozo Tamarit: "Gerencia de Riesgos de Terminales Marítimas" 2003/2004
- 93.- Francesc Pujol Niñerola: "La Gerencia de Riesgos en los grupos multisectoriales" 2003-2004
- 94.- M^a del Carmen Puyol Rodríguez: "Recursos Humanos. Breve mirada en el sector de Seguros" 2003/2004
- 95.- Antonio Miguel Reina Vidal: "Sistema de Control Interno, Compañía de Vida. Bancaseguros" 2006/2007
- 96.- Marta Rodríguez Carreiras: "Internet en el Sector Asegurador" 2003/2004
- 97.- Juan Carlos Rodríguez García: "Seguro de Asistencia Sanitaria. Análisis del proceso de tramitación de Actos Médicos" 2004/2005
- 98.- Mónica Rodríguez Nogueiras: "La Cobertura de Riesgos Catastróficos en el Mundo y soluciones alternativas en el sector asegurador" 2005/2006
- 99.- Susana Roquet Palma: "Fusiones y Adquisiciones. La integración y su impacto cultural" 2008/2009
- 100.- Santiago Rovira Obradors: "El Servei d'Assegurances. Identificació de les variables clau" 2007/2008
- 101.- Carlos Ruano Espí: "Microseguro. Una oportunidad para todos" 2008/2009
- 102.- Mireia Rubio Cantisano: "El Comercio Electrónico en el sector asegurador" 2009/2010
- 103.- María Elena Ruíz Rodríguez: "Análisis del sistema español de Pensiones. Evolución hacia un modelo europeo de Pensiones único y viabilidad del mismo" 2005/2006

- 104.- Eduardo Ruiz-Cuevas García: "Fases y etapas en el desarrollo de un nuevo producto. El Taller de Productos" 2006/2007
- 105.- Pablo Martín Sáenz de la Pascua: "Solvencia II y Modelos de Solvencia en Latinoamérica. Sistemas de Seguros de Chile, México y Perú" 2005/2006
- 106.- Carlos Sala Farré: "Distribución de seguros. Pasado, presente y tendencias de futuro" 2008/2009
- 107.- Ana Isabel Salguero Matarín: "Quién es quién en el mundo del Plan de Pensiones de Empleo en España" 2006/2007
- 108.- Jorge Sánchez García: "El Riesgo Operacional en los Procesos de Fusión y Adquisición de Entidades Aseguradoras" 2006/2007
- 109.- María Angels Serral Floreta: "El lucro cesante derivado de los daños personales en un accidente de circulación" 2010/2011
- 110.- David Serrano Solano: "Metodología para planificar acciones comerciales mediante el análisis de su impacto en los resultados de una compañía aseguradora de No Vida" 2003/2004
- 111.- Jaume Siberta Durán: "Calidad. Obtención de la Normativa ISO 9000 en un centro de Atención Telefónica" 2003/2004
- 112.- María Jesús Suárez González: "Los Poolings Multinacionales" 2005/2006
- 113.- Miguel Torres Juan: "Los siniestros IBNR y el Seguro de Responsabilidad Civil" 2004/2005
- 114.- Carlos Travé Babiano: "Provisiones Técnicas en Solvencia II. Valoración de las provisiones de siniestros" 2010/2011
- 115.- Rosa Viciano García: "Banca-Seguros. Evolución, regulación y nuevos retos" 2007/2008
- 116.- Ramón Vidal Escobosa: "El baremo de Daños Personales en el Seguro de Automóviles" 2009/2010
- 117.- Tomás Wong-Kit Ching: "Análisis del Reaseguro como mitigador del capital de riesgo" 2008/2009
- 118.- Yibo Xiong: "Estudio del mercado chino de Seguros: La actualidad y la tendencia" 2005/2006
- 119.- Beatriz Bernal Callizo: "Póliza de Servicios Asistenciales" 2003/2004
- 120.- Marta Bové Badell: "Estudio comparativo de evaluación del Riesgo de Incendio en la Industria Química" 2003/2004
- 121.- Ernest Castellón Teixidó: "La edificación. Fases del proceso, riesgos y seguros" 2004/2005
- 122.- Sandra Clusella Giménez: "Gestió d'Actius i Passius. Inmunització Financera" 2004/2005
- 123.- Miquel Crespí Argemí: "El Seguro de Todo Riesgo Construcción" 2005/2006
- 124.- Yolanda Dengra Martínez: "Modelos para la oferta de seguros de Hogar en una Caja de Ahorros" 2007/2008
- 125.- Marta Fernández Ayala: "El futuro del Seguro. Bancaseguros" 2003/2004
- 126.- Antonio Galí Isus: "Inclusión de las Energías Renovables en el sistema Eléctrico Español" 2009/2010
- 127.- Gloria Gorbea Bretones: "El control interno en una entidad aseguradora" 2006/2007
- 128.- Marta Jiménez Rubio: "El procedimiento de tramitación de siniestros de daños materiales de automóvil: análisis, ventajas y desventajas" 2008/2009
- 129.- Lorena Alejandra Libson: "Protección de las víctimas de los accidentes de circulación. Comparación entre el sistema español y el argentino" 2003/2004
- 130.- Mario Manzano Gómez: "La responsabilidad civil por productos defectuosos. Solución aseguradora" 2005/2006
- 131.- Àlvar Martín Botí: "El Ahorro Previsión en España y Europa. Retos y Oportunidades de Futuro" 2006/2007
- 132.- Sergio Martínez Olivé: "Construcción de un modelo de previsión de resultados en una Entidad Aseguradora de Seguros No Vida" 2003/2004
- 133.- Pilar Miracle Vázquez: "Alternativas de implementación de un Departamento de Gestión Global del Riesgo. Aplicado a empresas industriales de mediana dimensión" 2003/2004
- 134.- María José Morales Muñoz: "La Gestión de los Servicios de Asistencia en los Multirriesgo de Hogar" 2007/2008

- 135.- Juan Luis Moreno Pedroso: "El Seguro de Caución. Situación actual y perspectivas" 2003/2004
- 136.- Rosario Isabel Pastrana Gutiérrez: "Creació d'una empresa de serveis socials d'atenció a la dependència de les persones grans enfocada a productes d'assegurances" 2007/2008
- 137.- Joan Prat Rifá: "La Previsió Social Complementaria a l'Empresa" 2003/2004
- 138.- Alberto Sanz Moreno: "Beneficios del Seguro de Protección de Pagos" 2004/2005
- 139.- Judith Safont González: "Efectes de la contaminació i del estils de vida sobre les assegurances de salut i vida" 2009/2010
- 140.- Carles Soldevila Mejías: "Models de gestió en companyies d'assegurances. Outsourcing / Insourcing" 2005/2006
- 141.- Olga Torrente Pascual: "IFRS-19 Retribuciones post-empleo" 2003/2004
- 142.- Annabel Roig Navarro: "La importancia de las mutualidades de previsión social como complementarias al sistema público" 2009/2010
- 143.- José Angel Ansón Tortosa: "Gerencia de Riesgos en la Empresa española" 2011/2012
- 144.- María Mercedes Bernués Burillo: "El permiso por puntos y su solución aseguradora" 2011/2012
- 145.- Sònia Beulas Boix: "Prevención del blanqueo de capitales en el seguro de vida" 2011/2012
- 146.- Ana Borràs Pons: "Teletrabajo y Recursos Humanos en el sector Asegurador" 2011/2012
- 147.- María Asunción Cabezas Bono: "La gestión del cliente en el sector de bancaseguros" 2011/2012
- 148.- María Carrasco Mora: "Matching Premium. New approach to calculate technical provisions Life insurance companies" 2011/2012
- 149.- Eduard Huguet Palouzie: "Las redes sociales en el Sector Asegurador. Plan social-media. El Community Manager" 2011/2012
- 150.- Laura Monedero Ramírez: "Tratamiento del Riesgo Operacional en los 3 pilares de Solvencia II" 2011/2012
- 151.- Salvador Obregón Gomá: "La Gestión de Intangibles en la Empresa de Seguros" 2011/2012
- 152.- Elisabet Ordóñez Somolinos: "El sistema de control Interno de la Información Financiera en las Entidades Cotizadas" 2011/2012
- 153.- Gemma Ortega Vidal: "La Mediación. Técnica de resolución de conflictos aplicada al Sector Asegurador" 2011/2012
- 154.- Miguel Ángel Pino García: "Seguro de Crédito: Implantación en una aseguradora multirramo" 2011/2012
- 155.- Genevieve Thibault: "The Customer Experience as a Source of Competitive Advantage" 2011/2012
- 156.- Francesc Vidal Bueno: "La Mediación como método alternativo de gestión de conflictos y su aplicación en el ámbito asegurador" 2011/2012
- 157.- Mireia Arenas López: "El Fraude en los Seguros de Asistencia. Asistencia en Carretera, Viaje y Multirriesgo" 2012/2013
- 158.- Lluís Fernández Rabat: "El proyecto de contratos de Seguro-IFRS4. Expectativas y realidades" 2012/2013
- 159.- Josep Ferrer Arilla: "El seguro de decesos. Presente y tendencias de futuro" 2012/2013
- 160.- Alicia García Rodríguez: "El Cuadro de Mando Integral en el Ramo de Defensa Jurídica" 2012/2013
- 161.- David Jarque Solsona: "Nuevos sistemas de suscripción en el negocio de vida. Aplicación en el canal bancaseguros" 2012/2013
- 162.- Kamal Mustafá Gondolbeu: "Estrategias de Expansión en el Sector Asegurador. Matriz de Madurez del Mercado de Seguros Mundial" 2012/2013
- 163.- Jordi Núñez García: "Redes Periciales. Eficacia de la Red y Calidad en el Servicio" 2012/2013
- 164.- Paula Núñez García: "Benchmarking de Autoevaluación del Control en un Centro de Sinistros Diversos" 2012/2013
- 165.- Cristina Riera Asensio: "Agregadores. Nuevo modelo de negocio en el Sector Asegurador" 2012/2013
- 166.- Joan Carles Simón Robles: "Responsabilidad Social Empresarial. Propuesta para el canal de agentes y agencias de una compañía de seguros generalista" 2012/2013
- 167.- Marc Vilardebó Miró: "La política de inversión de las compañías aseguradoras ¿Influirá Solvencia II en la toma de decisiones?" 2012/2013

- 168.- Josep María Bertrán Aranés: "Segmentación de la oferta aseguradora para el sector agrícola en la provincia de Lleida" 2013/2014
- 169.- María Buendía Pérez: "Estrategia: Formulación, implementación, valoración y control" 2013/2014
- 170.- Gabriella Fernández Andrade: "Oportunidades de mejora en el mercado de seguros de Panamá" 2013/2014
- 171.- Alejandro Galcerán Rosal: "El Plan Estratégico de la Mediación: cómo una Entidad Aseguradora puede ayudar a un Mediador a implementar el PEM" 2013/2014
- 172.- Raquel Gómez Fernández: "La Previsión Social Complementaria: una apuesta de futuro" 2013/2014
- 173.- Xoan Jovaní Guiral: "Combinaciones de negocios en entidades aseguradoras: una aproximación práctica" 2013/2014
- 174.- Àlex Lansac Font: "Visión 360 de cliente: desarrollo, gestión y fidelización" 2013/2014
- 175.- Albert Llambrich Moreno: "Distribución: Evolución y retos de futuro: la evolución tecnológica" 2013/2014
- 176.- Montserrat Pastor Ventura: "Gestión de la Red de Mediadores en una Entidad Aseguradora. Presente y futuro de los agentes exclusivos" 2013/2014
- 177.- Javier Portalés Pau: "El impacto de Solvencia II en el área de TI" 2013/2014
- 178.- Jesús Rey Pulido: "El Seguro de Impago de Alquileres: Nuevas Tendencias" 2013/2014
- 179.- Anna Solé Serra: "Del cliente satisfecho al cliente entusiasmado. La experiencia cliente en los seguros de vida" 2013/2014
- 180.- Eva Tejedor Escorihuela: "Implantación de un Programa Internacional de Seguro por una compañía española sin sucursales o filiales propias en el extranjero. Caso práctico: Seguro de Daños Materiales y RC" 2013/2014
- 181.- Vanesa Cid Pijuan: "Los seguros de empresa. La diferenciación de la mediación tradicional" 2014/2015.
- 182.- Daniel Ciprés Tiscar: "¿Por qué no arranca el Seguro de Dependencia en España?" 2014/2015.
- 183.- Pedro Antonio Escalona Cano: "La estafa de Seguro. Creación de un Departamento de Fraude en una entidad aseguradora" 2014/2015.
- 184.- Eduard Escardó Lleixà: "Análisis actual y enfoque estratégico comercial de la Bancaseguros respecto a la Mediación tradicional" 2014/2015.
- 185.- Marc Esteve Grau: "Introducción del Ciber Riesgo en el Mundo Asegurador" 2014/2015.
- 186.- Paula Fernández Díaz: "La Innovación en las Entidades Aseguradoras" 2014/2015.
- 187.- Alex Lleyda Capell: "Proceso de transformación de una compañía aseguradora enfocada a producto, para orientarse al cliente" 2014/2015.
- 188.- Oriol Petit Salas: "Creación de Correduría de Seguros y Reaseguros S.L. Gestión Integral de Seguros" 2014/2015.
- 189.- David Ramos Pastor: "Big Data en sectores Asegurador y Financiero" 2014/2015.
- 190.- Marta Raso Cardona: "Comoditización de los seguros de Autos y Hogar. Diferenciación, fidelización y ahorro a través de la prestación de servicios" 2014/2015.
- 191.- David Ruiz Carrillo: "Información de clientes como elemento estratégico de un modelo asegurador. Estrategias de Marketing Relacional/CRM/Big Data aplicadas al desarrollo de un modelo de Bancaseguros" 2014/2015.
- 192.- Maria Torrent Caldas: "Ahorro y planificación financiera en relación al segmento de jóvenes" 2014/2015.
- 193.- Cristian Torres Ruiz: "El seguro de renta vitalicia. Ventajas e inconvenientes" 2014/2015.
- 194.- Juan José Trani Moreno: "La comunicación interna. Una herramienta al servicio de las organizaciones" 2014/2015.
- 195.- Alberto Yebra Yebra: "El seguro, producto refugio de las entidades de crédito en épocas de crisis" 2014/2015.
- 196.- Jesús García Riera: "Aplicación de la Psicología a la Empresa Aseguradora" 2015/2016
- 197.- Pilar Martínez Beguería: "La Función de Auditoría Interna en Solvencia II" 2015/2016
- 198.- Ingrid Nicolás Fargas: "El Contrato de Seguro y su evolución hasta la Ley 20/2015 LOSSEAR. Hacia una regulación más proteccionista del asegurado" 2015/2016

- 199.- María José Páez Reigosa: "Hacia un nuevo modelo de gestión de siniestros en el ramo de Defensa Jurídica" 2015/2016
- 200.- Sara Melissa Pinilla Vega: "Auditoría de Marca para el Grupo Integra Seguros Limitada" 2015/2016
- 201.- Teresa Repollés Llecha: "Optimización del ahorro a través de soluciones integrales. ¿cómo puede la empresa ayudar a sus empleados? 2015/2016
- 202.- Daniel Rubio de la Torre: "Telematics y el seguro del automóvil. Una nueva póliza basada en los servicios" 2015/2016
- 203.- Marc Tarragó Diego: "Transformación Digital. Evolución de los modelos de negocio en las compañías tradicionales" 2015/2016
- 204.- Marc Torrents Fábregas: "Hacia un modelo asegurador peer-to-peer. ¿El modelo asegurador del futuro? 2015/2016
- 205.- Inmaculada Vallverdú Coll: "Fórmulas modernas del Seguro de Crédito para el apoyo a la empresa: el caso español" 2015/2016

